

κατηγορία αυτή ανήκουν οι λεγόμενοι αναθεωρητές της Ιστορίας, που επιχειρούν να την ξαναγράψουν αποσιωπώντας τη σημαντική προσφορά της Εκκλησίας στη σωτηρία αυτού του τόπου, παραχαράσσοντας την αλήθεια και στηριζόμενοι στην άγνοια των νεωτέρων για να «περάσουν» τις νέες αναθεωρητικές τους απόψεις, που δουλεύουν στην προκρούστεια κλίση, προσαρμόζοντας στην ιδεολογία τους τα γεγονότα της Ιστορίας. Ανήκουν ακόμη οι αμετανόητοι νοσταλγοί της άθειας κουλτούρας, που θέλουν να αποκόψουν το λαό μας από το μαστό της Ορθόδοξης πίστεως του και να μεταβάλουν και την Ελλάδα σε χώρα που δεν έχει πίστη, ούτε παράδοση, ούτε θρησκεία, ούτε αξίες, ούτε πνευματικότητα. Που δεν έχει δηλ. μέλλον.

Σήμερα, με το Μνημείο αυτό που μόλις αποκαλύψαμε, επιτελούμε τριπλό καθήκον:

1. Ζητούμε τις ευλογίες και την ευχή των ιερέων που μαρτύρησαν υπέρ Πίστεως και Πατρίδος, κατά την περίοδο 1940-1949 και τους εκφράζουμε την ευγνωμοσύνη μας για το ότι επισφράγισαν με τη ζωή και το αίμα τους τις ζωηφόρες αλήθειες που μας δίδαξαν και που μας παρέδωσαν. Βρίσκονται εδώ ανάμεσά μας παιδιά και συγγενείς των, που τότε βυθίστηκαν στο πένθος, γεύθηκαν την όρφανια, τη μζέρια και τη στέρηση της φτώχειας. Που όμως δεν πρόδωσαν, δεν άλλαξαν γνώμη, δεν απομακρύνθηκαν από την Πίστη. Ένιστε πλήρωσαν ακριβά τη συγγενική τους σχέση με τους ήρωες και δοκιμάστηκαν σκληρά, αλλά δεν κίοτησαν. Τους εκφράζουμε και από τη θέση αυτή την ευγνωμοσύνη μας. Άργησε η Εκκλησία να στήσει ένα τέτοιο μνημείο. Το κάνει έστω και τώρα για να τιμήσει τη μνήμη των ήρωων της και να εκφράσει προς αυτούς την υπερηφάνεια του λαού μας που ευτύχησε να έχει τέτοιους ήρωες για πνευματικούς του Πατέρες.

2. Προσευχόμαστε να συγχωρηθούν οι διώκτες και έκτελεστές τους. Ναι, αυτό το παράδειγμα μας έδωσε ο Άρχηγός μας, ο Ίησους Χριστός. Δεν καταράσθηκε, δεν τιμώρησε, δεν εκδικήθηκε. Αυτό σήμερα

ζητάμε από όλους σας, να μη υποκύψετε στην έπιταγή της Νέμεσης. Να μη αφήσετε να χωρέσει στην καρδιά σας το μίσος και η εκδίκηση ύστερα μάλιστα από μισό και πλέον αιώνα που πέρασε από τότε. Ο Κολοκοτρώνης, όταν κάποτε ευεργέτησε τον φονιά του παιδιού του, άκουσε τη μάνα του να του λέει: «Παιδί μου, το φονιά του παιδιού σου προστατεύεις;» Κι εκείνος της απάντησε: «Αυτό μάνα είναι το καλύτερο μνημόσυνο του μακαρίτη». Ναι, ο τόπος μας δεν σηκώνει άλλα μίσση, διχόνοιες και διχασμούς. Τώρα είναι η ώρα της συγγνώμης. Το μνημείο αυτό έτσι θα το έρμηνεύσετε. Είναι μνημείο που τιμά τα θύματα, και συγχωρεί τους θύτες. Χωρίς να τους εξομοιώνει.

3. Ευχόμαστε να μην ξαναζήσει η Πατρίδα μας τέτοια ανθρώπινη τραγωδία, όπως εκείνη της κρίσιμης 10ετίας. Τώρα η Πολιτεία και η Εκκλησία καλούνται ή κάθε μία, στα πλαίσια των διακριτών ρόλων τους, να συμβάλουν στην επούλωση των πληγών, στην άπουνομή της ιστορικής δικαιοσύνης, στη συγγνώμη και το έλεος. Τα παιδιά μας οφείλουν να γνωρίζουν, χωρίς να παραγνωρίζουν, αν θέλουν να μη ξαναζήσει ο τόπος μας την περιπέτεια της περιόδου 1940-1941.

Και έμεις ιδιαίτερα, ως Εκκλησία, φροντίσαμε και φροντίζουμε να αποκατασταθεί ή ψυχική ένότητα, ή όμοψυχία του λαού μας. Στα πλαίσια αυτά το 2000 και μετά από δική μας πρόταση ή Ίερά Σύνοδος αποφάσισε να αποκαταστήσει ήθικως τους Μητροπολίτες Ηλείας Αντώνιο και Κοζάνης Ίωακείμ, οι όποιοι από αντιστασιακό πατριωτισμό βγήκαν στο βουνό υπό τη σημαία του ΕΑΜ. Όπως είχα δηλώσει τότε στο περιοδικό της Αρχιεπισκοπής «Τόλμη», πενήντα χρόνια είναι αρκετά και πρέπει να υπάρξει πλήρης ήθνική συμφιλίωση. Με το Μνημείο αυτό επαναλαμβάνω ότι δεν θέλουμε να αναξέσουμε πληγές, δεν θέλουμε, όμως, ούτε να λησμονήσουμε, αλλά να συγχωρήσουμε, όπως μας επιβάλλει ή χριστιανική μας πίστη. Και αυτό κάνουμε και θα εξακολουθήσουμε να κάνουμε.

Ο Κύριος να εύλογεί και να αγιάζει όλους σας.

Προσκυνηματικές περιηγήσεις: Θεολογική θεμελίωση*

Ό άνθρωπος οδίτης και ταξιδευτής

Πλησίοντι ξεκινήσαμε κιόλας, αν μπορούμε να χρησιμοποιούμε ακόμη αυτή τη λέξη αναφερόμενοι στα σύγχρονα μέσα μεταφοράς, για τον τριήμερο διάπλου μας σε τρία νησιά που συνιστούν έξοχα θεομητορικά προσκυνημάτα: Κύθηρα, Πάρος, Τήνος. Φαίνεται ότι τελικά βρήκαμε το δρόμο για τα Κύθηρα σε μια προσκυνηματική περιήγηση, για να γευθούμε τους καρπούς εκείνους που υπόσχεται ένα τέτοιο ταξίδι.

Στη βάση μιας προσκυνηματικής περιηγήσεως υπάρχει πάντοτε ή ιδέα του ταξιδιού, της μετακίνησης. Ο άνθρωπος μετακινούμενος από την αγωγή της ανθρωπότητας και έγκαθιστάμενος κάπου μόνιμα αναζητεί σε λίγο άλλη γη και άλλα μέρη. Πιστεύει ότι κάπου άλλου τον περιμένουν καλύτερες συνθήκες και έλπίζει ότι πηγαίνοντας εκεί θα τις συναντήσει και θα διευκολυνθεί στη ζωή του. Δεν έπιθυμώ σ' αυτή την ολιγόλεπτη εισήγησή μου να κάνω μια έπισκόπηση της πορείας του ανθρώπου ως οδίτη (homo viator) και ταξιδευτή. Άπλως έπισήμανα μια κρυφή ή και φανερή έπιθυμία εκείνου που αναλαμβάνει μία έξοδο από τον τόπο του για να συναντήσει κάτι διαφορετικό από το οικείο που γνωρίζει, μία απάντηση σε μία προσδοκία που τον ύποκινεί να φύγει.

Τί κάνει τη διαφορά

Μία προσκυνηματική περιήγηση, ένα ταξίδι για προσκυνηματικούς λόγους διαφέρει από άλλες συνήθειες μετακινήσεις: κατακτητικές, έμπορικές, οικονομικές, μεταναστευτικές, έπιστημονικές κ.ά. Η περιήγηση αυτή έχει για προ-

* Εισήγηση στο πλαίσιο Ημερίδας περί των Προσκυνηματικών Περιηγήσεων, που έγινε υπό την Προεδρία του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Άθηνων και Πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστοδούλου κατά τη διάρκεια Προσκυνηματικού Διάπλου στα νησιά Κύθηρα, Πάρο και Τήνο 29, 30 Σεπτεμβρίου και 1 Οκτωβρίου 2006, που έργανώθηκε από το Συνοδικό Γραφείο Αναπτύξεως Προσκυνηματικών Περιηγήσεων (Θρησκευτικού Τουρισμού) της Ίερας Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Τού κ. Άλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
Όμ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Άθηνων

ορισμό ένα τόπο με θρησκευτική σημασία. Ένα σημείο γης που μπορεί να σε απογειώσει, να σε φέρει δηλαδή σε έπαφή με μία άλλη πραγματικότητα, που δεν περιορίζεται σ' αυτά που σου προσφέρουν οι πέντε αισθήσεις σου. Είναι ένας τόπος, ό όποιος και όταν τον φθάσεις ως προορισμό σε παραπέμπει κάπου αλλού.

Και ακριβώς, αυτό είναι που έπιδιώκει ό «προσκυνητής» όταν έπισκέπτεται ιερά προσκυνημάτα, εκκλησίες όπου υπάρχουν θαυματουργικές εικόνες και άγια λείψανα, μοναστήρια και ήσυχαστήρια, αγιάσματα, τόπους που συγκεντρώνουν θρησκευτικές μνημές, μικρά ξοκκλήσια που πανηγυρίζουν ακόμα πρόσωπα, που ή φήμη τους έχει ξεπεράσει την τοπική έμβέλεια και έλκύουν από παντού ανθρώπους που έπιζητούν ανάπαυση σώματος και ψυχής. Είναι αναγκαίο να μη ξεχνάμε το σκοπό για τον όποιο ξεκινούν οι άνθρωποι σ' αυτές τις περιοδείες.

Ο σκοπός αυτός, συνειδητά ή άσυνειδητα, περικλείει τις περισσότερες φορές την υπέρβαση της καθημερινότητας, ψυχική ανάταση και κατάνυξη, συνάντηση με μιαν άλλη πραγματικότητα, προσδοκία παρακλήσεως, αναζήτηση του προσωπικού και σε περιπτώσεις ομαδικού-μαζικού τουρισμού. Έκει είναι δυνατόν να απολαύσουν πνευματική θεραπεία, ν' αναγεννηθούν σωματικά και ψυχικά, ν' αποκτήσουν ψυχοσωματική ευεξία και δύναμη για ν' αντιμετωπίσουν ευθύνες και δυσκολίες για όταν έπιστρέψουν. Αυτοί, λοιπόν, οι τόποι συνιστούν «σημεία» που εντάσσονται σε μία «πνευματική γεωγραφία», τα όποια όταν ένωθούν μεταξύ τους, χαρτογραφούν όδοιπορικά προσκυνηματικού τουρισμού, ύποβάλλουν σχέδια για ευσεβείς, ιερές αποδημίες και όδοιπορίες.

Προσκυνείν έν πνεύματι και αλήθεια

Πρέπει ασφαλώς σε αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι αυτή ή πνευματική ώφέλεια, για την όποια μιλήσαμε, δεν είναι απροϋπόθετη. Δεν άρκει ό τό-

πος ακόμη και ό άγιασμένος τόπος για νά σου δώσει τά όφέλη πού περιμένεις. Είναι ό τρόπος μέ τόν όποιο προσεγγίζεις αυτά τά μέρη. Είναι ή προετοιμασία ή όποια έχει προηγηθεί για νά πλησιάσεις τά προσκυνήματα. Κι αν σκοπός σου είναι στα ιδιαίτερα αυτά μέρη νά πλησιάσεις μ' ένα ιδιαίτερο τρόπο τó Θεό πρέπει νά λάβεις ύπόψη σου τήν προειδοποίηση τού ίδιου τού Κυρίου μας, ό Όποιος στόν διάλογό Του μέ τήν Σαμαρείτιδα στό κατά Ίωάννην Εύαγγέλιο άπομακρύνει τόν κίνδυνο μιιάς άπόλυτης και άποκλειστικής τοπολογικής προσκυνήσεως τού Θεού Πατέρα.

«Πίστειφέ με, γυναίκα, ότι έρχεται ώρα πού ούτε είς τó όρος τούτο ούτε είς τά Ίεροσόλυμα θά

λατρεύετε τόν Πατέρα. Άλλ' έρχεται ώρα, και μάλιστα ήλθε ήδη, πού οι άληθινοί προσκυνηταί θά λατρεύουν τόν Πατέρα πνευματικά και άληθινά, διότι τέτοιου θέλει ό Πατέρας νά είναι εκείνοι πού τόν λατρεύουν» (Ίωάννου 4, 21, 23). Ό λόγος αυτός τού Κυρίου αίρει τήν άποκλειστικότητα, τó εκεί και μόνον, όχι τήν όφελιμότητα ένός τόπου άγιασμένου για τούς έν πνεύματι και άληθεία προσκυνητές.

Άγιασμένοι τόποι

Γ' αυτούς τούς τόπους ό μακαριστός Μητροπολίτης Ρεθύμνης και Αύλοποτάμου κυρός Θεόδωρος σέ πρόλόγό του στό βιβλίό του τότε Άρχι-

Ό Προσκυνηματικός Διάπλους στα πλαίσια τού Διαγωνισμού για τόν Άπόστολο Παύλο

Μέ στόχο τήν έπιβράβευση όλων τών έκπαιδευτικών τής Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τών έχόντων τήν ευθύνη τού συντονισμού, πλέον τών 6.000 μαθητών, πού συμμετείχαν στόν Πανελλήνιο Μαθητικό Διαγωνισμό τής Ίεράς Συνόδου τής Εκκλησίας τής Ελλάδος, μέ θέμα «Άπόστολος Παύλος - Άπόστολος τής Ελλάδος - Άπόστολος τής Ευρώπης», πραγματοποιήθηκε από 29 Σεπτεμβρίου ως και τις 2 Οκτωβρίου, Προσκυνηματικός Διάπλους σέ Κύθηρα, Πάρο και Τήνο, ύπό τήν αιγίδα τού Υπουργείου Τουριστικής Άναπτύξεως.

Μέ τó προσκύνημα αυτό ολοκληρώθηκαν οι εκδηλώσεις για τήν παρουσίαση και τή βράβευση τών εκθέσεων και τών λοιπών έργων τών μαθητών, μέ θέμα τόν Ίδρυτή τής Εκκλησίας τής Ελλάδος Άπόστολο τών Έθνών Παύλο, ύπό τήν αιγίδα τών Υπουργείων Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Τουριστικής Άναπτύξεως. Η ενεργός συμμετοχή τών ανά τήν Ελλάδα μαθητών στόν έν λόγω Διαγωνισμό, τόν όποιο διοργάνωσε ή Εκκλησία τής Ελλάδος δια τού Συνοδικού Γραφείου Προσκυνηματικών Περιηγήσεων, ξεπέρασε κάθε προσδοκία και σημείωσε ιδιαίτερη έπιτυχία.

Κατά τόν Διάπλου πρós Κύθηρα πραγματοποιήθηκε τήν Παρασκευή 29 Σεπτεμβρίου ή Α' Ημερίδα για θέματα προσκυνηματικών περιηγήσεων, ύπό τήν Προεδρία τού Μακ. Άρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστοδούλου και τής Υπουργού Τουριστικής Άναπτύξεως κ. Φ. Πάλλη-Πετραλιά. Τήν Υπ. Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων εκπροσώπησε ή Γ. Διευθύντρια

Θρησκευμάτων κ. Ι. Παπαγεωργίου και τόν Υφυπ. Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ό κ. Α. Πίλιας. Στό διάλειμμα τής Ημερίδας έγκαινιασθηκαν οι εκθέσεις τών γραπτών δοκιμίων και τών ψηφιακών δίσκων τών μαθητών πού διακρίθηκαν στόν διαγωνισμό για τόν Άπόστολο Παύλο.

Τó Σάββατο τó πρωί, 30 Σεπτεμβρίου, οι συμμετέχοντες τού Διάπλου έπισκέφθηκαν τó Ί. Προσκύνημα Παναγίας τής Μυρτιδιωτίσσης και δόθηκε έπίσημη δεξίωση για τούς έπίσημους από τις Τοπικές Έκκλησιαστικές και Πολιτικές Άρχές τού νησιού. Μετά τήν αναχώρηση για τήν Πάρο έγκαινιασθηκε από τόν Μακαριώτατο ή εκθεση εικαστικών έργων για τόν Άπόστολο Παύλο τών μαθητών πού διακρίθηκαν.

Τó πρωί τής Κυριακής, 1ης Οκτωβρίου τελέσθηκε Πολυαρχιερατική Θ. Λειτουργία στό Ίερό Προσκύνημα Παναγίας τής Έκατονταπυλιανής και άκολούθησαν έορταστικές εκδηλώσεις πρós τιμήν τών συμμετεχόντων. Μετά τήν αναχώρηση τού πλοίου τó άπόγευμα τής Κυριακής για τήν Τήνο παρουσιάσθηκε τó έργο τής Μ.Κ.Ο. «Άλληλεγγύη» από τόν Διευθυντή της κ. Δ. Φουρλεμάδη και άκολούθησε Συνέντευξη Τύπου από τó Συνοδικό Γραφείο Προσκυνηματικών Περιηγήσεων. Τó ίδιο άπόγευμα τó πλοίο έφθασε στην Τήνο. Οι έπιβάτες μετέβησαν για προσκύνημα στό Ναό τής Παναγίας, όπου τελέσθηκε Δοξολογία. Άκολούθησε έορταστικό πρόγραμμα. Ό Διάπλους ολοκληρώθηκε τή Δευτέρα τó πρωί μέ τήν άφιξη στό λιμάνι τού Πειραιά.

μανδρίτου –τόρα Μητροπολίτου Ρεθύμνης και Αύλοποτάμου– κ. Άνθιμου Συριανού, Παναγία Χαρακιανή, τó Ίερό προσκύνημα τού Μυλοποτάμου, διατύπωνε τήν άποψη:

«...ύπάρχουν τόποι έξαγιασθέντες μέ τόν σύνδεσμόν των μετά γεγονότων ή προσώπων ιερών, οι όποιοι άποτελούν μέσα αναφοράς πρós τόν Θεόν και τας ύπερβατικές πραγματικότητας, χώρον συναντήσεως δυό ή τριών πιστευόντων ανθρώπων, όπου έν μέσω αυτών κατά τήν διαβεβαίωσιν τού Κυρίου είναι Έκείνος παρών, και συγχρόνως έτσι καθίστανται ή πρώτη βαθμιά μιιάς νοητής και εύλογημένης κλίμακος πνευματικών αναβάσεων».

Ό άγιος Ίωάννης τής Κλίμακος αναγνωρίζει τήν τοποθεσία ως βοηθητική για τήν κατάνυξη: «Πολλές φορές οδηγεί τόν νοῦ μας σέ κατάνυξη και ή τοποθεσία πού μένομε και ή θέα πού έχει. Άς σέ πείσουν γι' αυτό ό Κύριος, ό Ηλίας και ό Ίωάννης, οι όποιοι προσεύχονταν κατά μόνας (σέ διαλεγμένους έρημικούς τόπους)».

Η γη, κατά παράδοξο τρόπο, αγιάζεται μέ τά συρόμενα βήματα τών μαρτύρων και έμεις άκολουθώντας τά βήματα αυτά σέ ταξίδια προσκυνηματικά μετέχουμε στην άκολουθία τού Ίησού κατά τó «όστις θέλει όπισω μου έλθειν άράτω τόν σταυρόν αυτού και άκολουθείτω μοι». Τά ταξίδια αυτά μπορεί νά είναι και κοπιαστικά, νά σέ κάνουν νά μοχθείς. Δέν είναι ταξίδια άναψυχής, άσχέτως αν σέ αναπαύουν και τελικά σέ θεραπεύουν και σέ σώζουν. Είναι ταξίδια πού άκολουθούν τó καλοτάξιδο πλοίο τής Εκκλησίας πού χαρακτηρίζεται ως «εύπλους ναῦς». Η ψυχή μας κάνει τότε πανιά... Γίνεται γοργοτάξιδο σκαρι σέ όλα τά μήκη και πλάτη.

Έδώ ως θυμηθούμε τó τροπάριον τής η' ώδης τού κανόνος τού Άγίου Μάρτυρος Άγαθονίκου πού τιμούμε τή μνήμη του στις 22 Αύγουστου και διαζωγραφίζει όσα πύ πάνω λέχθηκαν: «Έκ τόπων συρόμενος είς τόπον άθλητά, τήν γην καθηγίασας, τούς βήμασι τούς σοίς, και κλίνας αύχένα ξίφει τέμνοντι, σαρκός διεζεύχθης, και τῷ Θεῷ ήνώθης» (Μηναίον Αύγουστου).

Άνάλογα δρώμενα περιγράφονται και στό συναξάρι τής 25ης Αύγουστου πού τιμάται ή μνήμη τής επανόδου τού Λευιάνου τού άγίου ένδοξου Άποστόλου Βαρθολομαίου. Σταυρώθηκε έν τή Μεγάλη Άρμενία τής Άνατολής. Η

σορός του άπετέθη στην Άλβανούπολη έν λάρνακι λιθίνη. Έπειδή έγέγοντο πολλά θαύματα οι έθνικοί τήν έριξαν στη θάλασσα μαζί μέ άλλες τέσσερις πού ανήκαν σέ μάρτυρες έπίσης. Μία όλόκληρη νηοπομπή! Πέρασαν από πολλές θάλασσες και ή λάρνακα τού Άποστόλου προσορμίζεται στην Λίταρη τής Σικελίας. Οι άλλες έφθασαν σέ άλλες πόλεις. Ποιά, όμως, ή εξέγηση όλων αυτών;

«Τούτο δέ όλον γέγονεν ίνα και ή τοσαύτη θάλασσα ήν διηλθον, άγιασθή δι' αυτών, και οι τόποι καθ' ους ή θεία χάρις αυτούς διεμέρισεν εύλογηθώσι, και ό Θεός θαυμαστωθή έν τοίς Άγίοις Αυτού, κατά τó γεγραμμένον» (Συναξάριον, Μηναίον Αύγουστου).

Αυτά τά λίγα νομίζω ότι άρκοῦν θεολογικά για νά θεμελιώσουν τήν τιμή πού όφείλουμε στους άγιασμένους τόπους και τά όφέλη πού άποκομίζουμε όταν φθάνουμε σεμνά και ταπεινά ως προσκυνητές μέ βαθειά συναίσθηση τής «ιερότητας» τού τοπίου. Μή ξεχνάμε ότι «του Κυρίου ή γη και τó πλήρωμα αυτής» (Ψαλμός 23,1).

Ός προσκυνητής ό άνθρωπος μπαίνει σέ νέες περιπέτειες προσπαθώντας νά πορευτεί σέ δρόμους θεραπευτικούς για νά θεραπεύσει βαθιές ανθρώπινες ανάγκες του. Η στάση σεβασμού μέ τήν όποια πλησιάζουμε τόπους και πρόσωπα κάνει νά αναδυθούν μέ ένα καινούριο έντελώς νόημα. «Κοινοί τόποι» πού γίνονται ξεχωριστοί. Όχι μόνο γιατί έγώ τούς είδα και τούς ξεχώρισα. Κι αυτό μπορεί νά συμβεί. Άλλά γιατί άλλοι πριν από έμένα έζησαν σ' αυτούς και τούς ξεχώρισε ή παρουσία τους. Τόποι πού γαληνεύει ή ψυχή μας όταν τούς πλησιάσουμε. Η ανθρώπινη παρουσία δέθηκε μαζί τους και αναδύεται.

Ποιοτική φιλοξενία

“Αν αυτές είναι οι προϋποθέσεις με τις οποίες οφείλει ο προσκυνητής να πλησιάζει τα προσκυνήματα απαιτούνται και άλλες προϋποθέσεις απ’ αυτούς που υποδέχονται τους προσκυνητές. Είναι αλήθεια ότι η ποιμαντική του έλευθέρου χρόνου, τα προσκυνηματικά ταξίδια ή οι ιερές αποδημίες απασχολούν έντονα μεμονωμένους ποιμένες και την διοικούσα Έκκλησία. Στις σύγχρονες ανάγκες προσπαθούν ν’ ανταποκριθούν προβάλλοντας παραδοσιακούς θησαυρούς με επίκαιρο τρόπο. Μέρμηνά τους

δέν είναι μία «μουσειακή» συντήρηση αλλά μία ζωντανή ενεργοποίηση και προβολή εκείνου του οποίου αισθάνονται ως άγρυπνοι θεματοφύλακες. Εκείνο που πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα είναι η ποιότητα της επί τόπου προσφοράς μας, ή ύπαρξη στοιχειώδους προετοιμασίας και ανάλογης υποδομής και όχι μόνο υλικής.

Γνωρίζουμε ότι οι αρμόδιοι του Έλληνικού Όργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.) και του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης φροντίζουν γι’ αυτό και εκκλησιαστικοί υπεύθυνοι συμβάλλουν ικανώς προς αυτήν την κατεύθυνση. Πέρα από καθαριότητα και τάξη που πρέπει να επικρατεί, είναι αναγκαίο να μην ξεχνάμε τον σκοπό για τον οποίο ξεκινούν οι άνθρωποι σ’ αυτές τις περιοδείες. Πόσο είμαστε έτοιμοι να προσφέρουμε αυτό το ποιοτικό στοιχείο ζωής που ο κόσμος περιμένει καταφεύγοντας εκεί; Η προετοιμασία, βέβαια, αυτή δεν είναι θέμα υποδείξεων, συνταγών, εντολών. Είναι έτοιμασία για «στάση ζωής» που αναπαύει όσους προσέρχονται. Μία στάση φιλοξενίας που συνοψίζει υποδοχή και αγάπη. Οι άνθρωποι αυτήν τη φιλοξενία έχουν ανάγκη. Σ’ έναν κόσμο, μέσα στον οποίο τις περισσότερες φορές αισθάνονται ανέστιοι, στην Έκκλησία και στους χώρους της περιμένουν να νοιώσουν σά στο σπίτι τους, οικείοι και δικοί.

Κι όμως είναι φορές, που κι εκεί λείπει ή ζεστασιά της ανθρώπινης επαφής: απουσιάζει ο θερμός λόγος· ή υποδοχή γίνεται ψυχρά και βαρετά, σά να ένοχλει ο επισκέπτης· οι χώροι έτσι όπως είναι διαμορφωμένοι μερικές φορές, αποδιώχνουν και απωθούν.

Αυτή ή φροντίδα για ποιότητα για την οποία μιλούσαμε πιο πάνω πρέπει να επεκτείνεται όχι

μόνο στο ανθρώπινο δυναμικό που θα υποδέχεται τους ξένους αλλά και στα αντικείμενα που θα έχουμε προετοιμάσει να προσφέρουμε αναμνηστικά, δωρεάν ή προς πώληση. Και σ’ αυτό το σημείο χρειάζεται η απαιτούμενη προσοχή.

Πολλές φορές και για να κρατήσουμε τις τιμές προσιτές, όταν τα κατασκευάζουμε οι ίδιοι ή διότι τα προμηθευόμαστε από εργαστήρια μαζικής παραγωγής, παραμελούμε τη φιλοκαλική παράδοση της Ορθοδοξίας έμπορευματοποιώντας την και προσφέρουμε «αναμνηστικά» (σουβενίρ) που τελικά «δέν θά θυμίζουν τίποτε» από τον τόπο που επισκεφθήκαμε. Τα εργόχειρα δέν είναι «εργόχειρο» αλλά κακής ποιότητας κατασκευάσματα που δυσφημούν αυτόν που τα προσφέρει ή τα πωλεί.

“Ας μη ξεχνάμε μάλιστα, ότι αυτό που θ’ αποκομίσει ο επισκέπτης από τον τόπο που επισκέπτεται πρέπει να έχει και ένα αισθητικά παιδαγωγικό χαρακτήρα που να τον πλησιάζει στην άπειρη όμορφιά, στο άλλο Κάλλος, το οποίο στην ουσία συμβολίζει. Και το πιο μικρό αντικείμενο ας μη τραυματίζει τουλάχιστον την ευαισθησία μας αν δέν μπορεί να κάνει αισθητή αυτή την άλλη πραγματικότητα.

“Ας φροντίσουμε, λοιπόν, με κάθε τρόπο ξεκινώντας από τα δικά μας, τα εκκλησιαστικά, να αποχαρακτηρισθεί και η Ελλάδα ως «χώρα του κίτς». “Ας μη ξεχνάμε, ότι η Έκκλησία διαφύλαξε στο σώμα της ως κιβωτός ό,τι πιο έκλεκτο δημιούργησε ο λαϊκός μας πολιτισμός. Αυτό πρέπει να καθοδηγήσει και τώρα κάθε είδους πρωτοβουλίες έτσι ώστε η θεραπεία να ανάγεται σέ όλα τα επίπεδα και να καλύπτει όλες τις χρείες του ανθρώπου.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ υπ αριθμ. 67*

Σκέψεις για την ιεραποστολή του Ίερέως

Πρός

“Απαντα τόν Ίερόν Κλήρον
της Ίερας Αρχιεπισκοπής Αθηνών
Ένταυθα

Άγαπητοί μου,

Μέ την είσοδό μας στο νέο ιεραποστολικό έτος (2006-2007) σās απευθύνω την παρούσα μου σέ μία προσπάθεια επικοινωνίας μου μαζί σας, αφ’ ενός μέν για να σās ένθαρρύνω στην ποιμαντική σας φροντίδα και αφ’ έτέρου για να σās μεταφέρω κάποιες σχετικές με την ιεραποστολή σας σκέψεις μου, πρὸς έντελεστέρα και αποδοτικότερα επίτελεση του καθήκοντός σας.

Δέν διαλαυθάνει ασφαλώς της προσοχής σας ότι οι εποχές στις οποίες ζοῦμε είναι, θά έλεγα, αποκαλυπτικές, έπειδή κυφορούν νέες καταστάσεις, που ήδη έχουν αρχίσει να κάνουν την εμφάνισή των. Πρόκειται κατά βάσιν για την προσπάθεια που καταβάλλεται από διάφορες κατευθύνσεις για την πνευματική αλλοτρίωση του λαού μας, για την απομάκρυνση των νέων μας από την έπιρροή της Έκκλησίας, για την μετατροπή της Πατρίδος μας σέ χώρα «με ίσες αποστάσεις από όλες τις γνωστικές θρησκείες», κατ’ ουσίαν όμως σέ χώρα με απώθηση της ορθόδοξης Έκκλησίας στο κοινωνικό περιθώριο. Ταυτόχρονα οι Νεο-διαφωτιστές επιτίθενται και κατά της πίστεως, επιδιώκοντας να υποκαταστήσουν τή θρησκεία με άλλες πίστεις σέ έγκόσμιες θεότητες, τή σαρκολατρεία, τόν υλισμό, τόν άτομικισμό, τή θεοποίηση του ανθρώπου, τήν έπιστήμη, τή γνώση. Ός όπλα για την έπιβολή των νέων αυτών αντίληψεων χρησιμοποιούνται τα σφάλματα των κληρικῶν μας που μεγαλοποιούνται και προβάλλονται, ή συκοφαντία έναντίον της Έκκλησίας, τα σκάνδαλα, ή ανάμειξις των

έκκλησιαστικῶν μας ήγετῶν σέ θέματα κοινωνικά, πολιτισμικά, ανθρώπινα, και ό καταιγισμός της προπαγάνδας ότι ή Έκκλησία καταδυναστεύσε δήθεν τόν λαό μας και δέν του είναι απαραίτητη. Ήδη κατέστη προβληματική ή πρόσβασή μας στα σχολεία, ή Ίστορία του έθνους «ξεναγράφεται», πολλά ΜΜΕ λουδορούν τους λόγους μας περιφρονητικά, νομοσχέδια κατατίθενται που καταλύουν τή νομική ύπόσταση της Έκκλησίας, άνώτατοι δικαστές άρνούονται να παραστούν στον άγιασμό επί τή ένάρξει του δικαστικού έτους κ.λπ. Όλα αυτά είναι σαφή δείγματα της πορείας που πολλοί έπιθυμούν και επιδιώκουν να ακολουθήσει τὸ έθνος μας, ώστε να απωθήσει κατασυκοφαντημένη τήν Όρθοδοξία στο κοινωνικό περιθώριο.

Όμως είναι εὐτύχημα ότι ό λαός μας στη μεγάλη του πλειοψηφία πιστεύει στον Θεό και αγαπά τήν Έκκλησία. Οι νέοι μας έρχονται όταν μπορούν στον ναό, τηρούν τις παραδόσεις, νηστεύουν, προσκυνοῦν τα ιερά λείψανα, παρίστανται στις άγρυπνίες, και λιγότεροι έξομολογούνται και κοινωνοῦν. Η κατάσταση αυτή μπορεί να μην είναι άπόλυτα ικανοποιητική, όμως συνιστά ένα γερό στήριγμα, πάνω στο οποίο μπορούμε να στηριχθούμε για να ανανεώσουμε τόν ζήλο μας και να αναζωπυρώσουμε τὸ χάρισμά μας.

Πρὸς αυτή τήν κατεύθυνση στοχεύουν και οι σκέψεις μου που ακολουθούν, έπειδή αισθάνομαι τήν ανάγκη να σās συναγωνισθῶ στον άγώνα σας και να σās συντροφεύσω στους προβληματισμούς σας.

1. Αρχίζω από την υπογράμμιση της ανάγκης για αναζωογόνηση της ένορίας. Η ένορία πρέπει να γίνει ή πνευματική κυψέλη και ή πνευματική τροφός των ένοριτῶν. Μή παραλείπετε τόν θησαυρό της θ. λατρείας μας. Τελείτε άνελλιπώς τις ιερές ακολουθίες και έφαρμῶστε παλαιότερη οδηγία μου για τέλεση κατά μήνα μιās τουλάχιστον άγρυπνίας. Επίσης ή Παράκληση της Παναγίας

* Λόγω του γενικότερου ενδιαφέροντος, φιλοξενούμε τήν έπίκαιρη αυτή έγκύκλιο της Τ.Α.Α. στον Ε.